KASBIY TA’LIM O’QUVCHILARINING LIDERLIK KOMPETENTLIGINI RAQAMLI-KOLLABORATIV TA’LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Sanayeva Sogdiana Ziyadullayevna
sogdianasanayeva@gmail.com
+998 90 242 28 91
https://orcid.org/0009-0004-2585-4931

Annotatsiya. *Kasbiy ta’lim o‘quvchilarining liderlik kompetentligini rivojlantirishda raqamli-kollaborativ faoliyatning metodik imkoniyatlari yoritilgan. Kasbiy muammoli topshiriq, rotatsion liderlik rollari, raqamli hamkorlik, o‘zaro baholash va refleksiyani yagona siklda birlashtiruvchi metodik model taklif etilgan. Model o‘quvchilarda tashabbuskorlik, qaror qabul qilish, jamoani muvofiqlashtirish va mas’uliyatni rivojlantirishga yo‘naltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy ta’lim, liderlik kompetentligi, raqamli-kollaborativ ta’lim, rotatsion liderlik, o‘zaro baholash, refleksiya.*

Summary. *The methodological potential of digital-collaborative activities for developing leadership competence among vocational education students is presented. A methodological model integrating vocational problem-based tasks, rotating leadership roles, digital collaboration, peer assessment, and reflection into a single cycle is proposed. The model focuses on developing students’ initiative, decision-making, team coordination, and responsibility.*

Keywords: *vocational education, leadership competence, digital-collaborative learning, rotating leadership, peer assessment, reflection.*

KIRISH

Kasbiy ta’lim tizimidagi islohotlar huquqiy va tashkiliy jihatdan yangi bosqichga o‘tdi. 2019-yildagi PF-5812-son Farmon 2020/2021-o‘quv yilidan boshlang‘ich, o‘rta va o‘rta maxsus professional ta’limning yangi tizimini joriy etish hamda ta’lim dasturlarini qayta ishlab chiqishni belgiladi. 2025-yil 15-sentabrdagi yig‘ilishda 2026-yil soha uchun “yoshlarni zamonaviy kasb-hunarga o‘rgatish yili” bo‘lishi, Kasbiy ta’lim agentligini tashkil etish va texnikumlarda xalqaro standartlarni keng joriy qilish vazifalari belgilandi. 2025-yil 23-oktabrdagi PF-190-son Farmon bilan Kasbiy ta’lim agentligi tashkil etildi, 2026-yilda tasdiqlangan nizomda esa kasbiy ta’lim tizimini raqamlashtirish hamda interaktiv, raqamli va innovatsion o‘qitish texnologiyalarini

joriy etish uning asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilandi.[123] Biroq strategik vazifalar va raqamlashtirish choralariga qaramay, raqamli muhitni o‘quvchilarning liderlik faoliyati bilan bevosita bog‘laydigan metodik mexanizm yetarlicha aniqlashtirilmagan. Kasbiy ta’lim agentligining 2025-yil yakunlari bo‘yicha ma’lumotiga ko‘ra, 595 ta texnikumda 329 ta kasb va mutaxassislik bo‘yicha 437,8 ming nafar yosh ta’lim olmoqda, 67,4 ming nafar o‘quvchi esa 17 040 ta ish beruvchi bilan hamkorlikdagi dual ta’limga jalb etilgan. Bunday qamrov sharoitida raqamli vositani faqat o‘quv jarayonini boshqarish vositasi sifatida emas, balki o‘quvchining tashabbus ko‘rsatishi, vazifalarni taqsimlashi, guruh qarorini muvofiqlashtirishi va natija uchun mas’uliyat olishini ta’minlaydigan kollaborativ pedagogik muhitga aylantirish zarur[4].

Mazkur metodik bo‘shliq xorijiy tadqiqotlarda ham ko‘rinadi. E.H. Eshuis va hammualliflarning 198 nafar birinchi bosqich texnik-kasbiy ta’lim o‘quvchisi ishtirok etgan tajribasida hamkorlik bo‘yicha yo‘riqnoma, o‘zini va tengdoshini baholash, maqsad belgilash hamda birgalikdagi refleksiyani birlashtirgan raqamli vosita kollaborativ xulq-atvor va bilim o‘sishini yaxshilagan. 2024-yildagi texnik va kasbiy oliy ta’lim bo‘yicha tadqiqotda esa raqamli ko‘nikmalari past talabalar onlayn guruh ishidan qoniqish va guruh jarayonlarini baholash ko‘rsatkichlarida pastroq natija ko‘rsatgan. Demak, raqamli vositaning mavjudligi yetarli emas; uni rol taqsimoti, hamkorlik, o‘zaro baholash va refleksiya bilan metodik jihatdan bog‘lash talab etiladi[56].

Aynan shu muammo pedagoglar oldiga aniq vazifalarni qo‘ymoqda: birinchidan, o‘quvchilarning liderlik kompetentligini namoyon etuvchi ko‘rsatkichlarni (tashabbuskorlik, kommunikativ hamkorlik, qaror qabul qilish, mas’uliyat) aniqlashtirish;

ikkinchidan, raqamli-kollaborativ faoliyat tarkibida liderlikni rivojlantiruvchi kasbiy muammoli topshiriqlarni belgilash;

uchinchidan, guruhiy rollar va raqamli o‘zaro ta’sir mexanizmlarini ishlab chiqish;

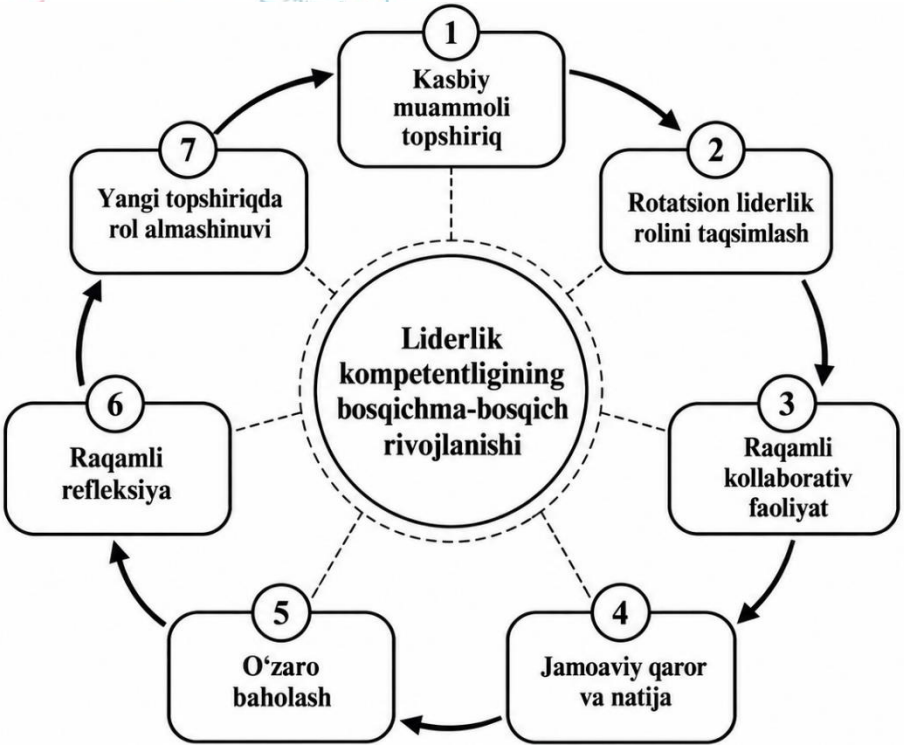
to‘rtinchidan, barcha guruh a’zolarini liderlik faoliyatiga jalb qiladigan rotatsion rollar tizimini yaratish;

beshinchidan, liderlik kompetentligidagi o‘zgarishni baholash metodikasini takomillashtirish. Belgilangan vazifalarni amalga oshirishda asosiy metodik g‘oya

1 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2025, 23-oktabr). PF-190-son Farmon; O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2026, 30-aprel). 216-son qaror.
2 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2025, 15-sentabr). “O‘qituvchilarga ehtirom va yoshlarga imkoniyat mamlakat kelajagini ta’minlaydi”.
3 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019, 6-sentabr). PF-5812-son Farmon.
4 Kasbiy ta’lim agentligi. (n.d.). Hisobotlar: 2025 yil natijalari.
5 Luengo-Aravena, D., Cabello, P., & Rodriguez-Milhomens Bachino, B. (2024). Computers & Education, 218, 105079. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2024.105079
6 Eshuis, E. H., et al. (2019). International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning, 14, 53–76. https://doi.org/10.1007/s11412-019-09296-0

liderlik sifatlarini alohida nazariy mashg‘ulotda emas, balki takrorlanuvchi raqamli-kollaborativ kasbiy faoliyatda shakllantirishdan iborat. Bunda o‘quvchi muammoni guruh bilan tahlil qiluvchi, vazifalarni taqsimlovchi, qaror qabul qiluvchi, natijani baholovchi va o‘z faoliyatini refleksiya qiluvchi faol subyekt sifatida ishtirok etadi. Rotatsion yondashuv har bir guruh a’zosiga turli vaziyatlarda yetakchi va ijrochi rolini navbatma-navbat bajarish imkonini beradi.

Shu maqsadda taklif etilayotgan metodik model o‘zaro bog‘langan besh mexanizm asosida quriladi: 1) real kasbiy vaziyatga asoslangan muammoli topshiriq; 2) rotatsion liderlik rollari; 3) raqamli kollaborativ o‘zaro ta’sir; 4) o‘zaro baholash; 5) raqamli refleksiya. Har bir yangi topshiriqda guruh yetakchisi almashadi, o‘quvchilar raqamli muhitda vazifalarni taqsimlaydi, fikr va dalillarni tahlil qiladi, umumiy qaror ishlab chiqadi va guruh a’zolarining hissasini baholaydi. Siklning takrorlanishi o‘quvchiga turli vaziyatlarda ham yetakchi, ham jamoa a’zosi sifatida muntazam faoliyat yuritish tajribasini beradi.

1-rasm. Kasbiy ta’lim o‘quvchilarining liderlik kompetentligini rivojlantirishning raqamli-kollaborativ metodik modeli

Xulosa. Kasbiy ta’lim o‘quvchilarining liderlik kompetentligini rivojlantirish raqamli vositalarni maqsadli kollaborativ faoliyat bilan bog‘lash orqali ta’minlanadi. Taklif etilgan modelda kasbiy muammoli topshiriq, rotatsion liderlik, raqamli hamkorlik, o‘zaro baholash va refleksiya yagona takrorlanuvchi siklga birlashtiriladi. Bu har bir o‘quvchining tashabbus ko‘rsatishi, guruh faoliyatini muvofiqlashtirishi, qaror qabul qilishi va natija uchun mas’uliyat olishini muntazam mashq qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1) O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019, 6-sentabr). *Professional ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida* (PF-5812-son Farmon). LexUZ. https://lex.uz/uz/docs/-4500926
2) O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2025, 15-sentabr). *O‘qituvchilarga ehtirom va yoshlarga imkoniyat mamlakat kelajagini ta’minlaydi*. https://president.uz/oz/lists/view/8482
3) O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2025, 23-oktabr). *Kasbiy ta’lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida* (PF-190-son Farmon). LexUZ. https://lex.uz/uz/docs/-7792559
4) O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2026, 30-aprel). *O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Kasbiy ta’lim agentligi hamda Kasbiy ta’limni rivojlantirish jamg‘armasi to‘g‘risidagi nizomlarni tasdiqlash haqida* (216-son qaror). LexUZ. https://lex.uz/docs/-8168083
5) Kasbiy ta’lim agentligi. (n.d.). *Hisobotlar: 2025 yil natijalari*. https://gov.uz/oz/kasbiytalim/pages/hisobotlar
6) Eshuis, E. H., ter Vrugte, J., Anjewierden, A., Bollen, L., Sikken, J., & de Jong, T. (2019). Improving the quality of vocational students’ collaboration and knowledge acquisition through instruction and joint reflection. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning, 14*, 53–76. https://doi.org/10.1007/s11412-019-09296-0
7) Luengo-Aravena, D., Cabello, P., & Rodriguez-Milhomens Bachino, B. (2024). Online collaborative problem-solving as a tangible outcome of digital skills in technical and vocational higher education. *Computers & Education, 218*, 105079. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2024.105079